

haven architectuur

Architecture International Rotterdam

Een inventarisatie van
het industriële gebeuren in het
Rotterdamse havengebied.

drie pakhuizen Oostzijde Rijnhaven

Op het omslag: Drie pakhuizen aan de Rijn-
haven oz
(foto: Dienst van Gemeentelijke Gebouwen)

copyright 1982:
Rotterdamse Kunststichting Uitgeverij
Westersingel 20, 3014 GP Rotterdam

CIP-gegevens:
Havenarchitectuur: een inventarisatie van
industriële gebouwen in het Rotterdamse
havengebied / [samengest. door Peter de
Winter, Joop de Jong...et al.; teksten Reyn
van der Lugt...et al.]. - Rotterdam:
Rotterdamse Kunststichting. - Foto's, krt. -
(Architecture International Rotterdam)
Met lit. opg., reg.
SISO 718.69 UDC 725.34(492*3000)
Trefw.: bouwkunst / industriële archeologie;
Rotterdam.

ISBN 90-6686-101-0

Architecture International Rotterdam

Havenarchitectuur

**Een inventarisatie van industriële gebouwen in het
Rotterdamse havengebied**

Rotterdamse Kunststichting Uitgeverij, 1982

Inhoud

5	Voorwoord	
6	Inleiding	Peter de Winter
8	Haven en stad	Reyn van der Lugt
14	Gebouw en constructie	Joop Gerrits
24	Beschrijving bouwwerken	Peter de Winter
28	Oude havengebieden	
34	Rechter Maasoever	
53	Rijnhaven/Maashaven	
79	Waalhaven	
92	Eemhaven	
106	Pernis	
113	Botlek	
132	Europoort/Maasvlakte	
140	Chronologisch register van bouwwerken	
142	Alfabetisch register van architecten, adviseurs en ontwerpers	
143	Literatuurlijst per bouwwerk	

Voorwoord

Architecture International Rotterdam (AIR) is het in 1982 door de Rotterdamse Kunststichting georganiseerde festival dat door middel van een groot aantal activiteiten de aandacht vestigt op de architectuur en stedenbouw van Rotterdam.

Het centrale thema van AIR is 'het beeld van de stad'.

Dit 'beeld' wordt in Rotterdam voor een belangrijk deel bepaald door de haven en de activiteiten die daar plaats vinden.

Op initiatief van de afdeling Beeldende Kunst & Tentoonstellingen en de afdeling Architectuur van de Rotterdamse Kunststichting werd de opdracht verstrekt om een inventarisatie te maken van bouwwerken in de Rotterdamse haven en de ontwikkelingen die hieraan ten grondslag liggen te onderzoeken.

De resultaten zijn verwerkt in een tentoonstelling en in deze uitgave.

De tentoonstelling wordt gehouden in oktober 1982 in Rotterdam en is daarna ook in andere steden te bezichtigen.

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt dankzij financiële bijdragen van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, de Stichting Volkskracht en het Gravin van Bijlandt fonds.

Rotterdamse Kunststichting
oktober 1982

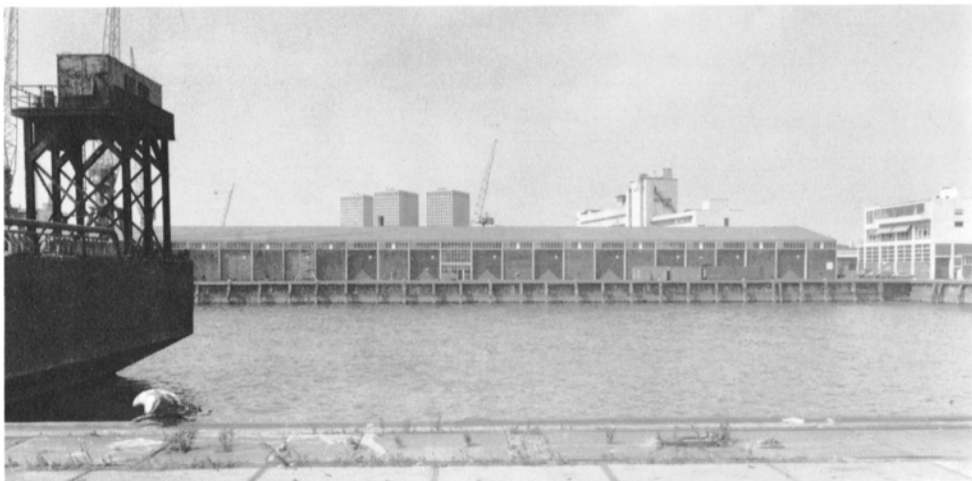
Poortgebouw, loodsen, dienstwoningen Oranjelijn

Vierhavenstraat 26

1953

J.A. Brinkman, J.H. van den Broek,
J.B. Bakema

a

Ter vervanging van bouwvallig geworden houten loodsen werd in 1953 het nieuwe fruitcomplex van de Oranjelijn gebouwd. De twee loodsen met een lengte van respectievelijk 165 en 190 meter zijn eenvoudige staalconstructies van 25 meter overspanning, met wanden van baksteen waarin deuropeningen van 6 meter hoogte. Afwijkend van de gebruikelijke dwarsdoorsnede werd aan de noordzijde in de nok een verticale strook glas ontworpen om zodoende tesamen met de glasstroken in de wanden voldoende lichtinval te verzekeren. Tussen de twee loodsen bevindt zich een poortgebouw met op de eerste verdieping een kantine en daarboven een passagiers-en douaneruimte voor ongeveer 150 personen. Op de hoek van de Lekstraat en de Vierhavenstraat werd het tweede dienstgebouw ontworpen met daarin kantoorruimtes en twee dienstwoningen. Voor de constructie van de twee dienstgebouwen is een gewapend betonskelet gekozen, waardoor het mogelijk werd de gebouwen bijna drie meter uit te laten kragen. Hierdoor werd de capaciteit van de dienstruimtes vergroot, zonder deze te onttrekken aan opslag- of verkeersruimte op kade en straat. Kantine, passagiersruimte en woningen hebben ruime terrassen welke eveneens werden uitgekraagd. De wanden tussen de betonconstructie zijn van baksteen en geprefabriceerde schokbetonelementen.

41

Beschrijving bouwwerken Rechter Maasoever

Poortgebouw en loodsen Müller-Thomsen

Keilestraat 2-10

1948

a

J.A. Brinkman, J.H. van den Broek,
J.B. Bakema

Op het terrein van Thomsen's Havenbedrijf aan de Lekhaven werden in 1944 door de bezetters grote verwoestingen aangericht. Bij de herbouw van het loodsencomplex werd als eis gesteld dat de loodsen geen tussensteunpunten mochten hebben en dat in het plan een heldere overzichtelijke ruimte voor het wassen, kleden en eten van een 500-tal havenwerkers moest worden opgenomen. Verder nog een ruimte voor wachtende passagiers, douane, sociale zaken en een ziekenkamer. Bij de voorstudies werd overwogen om dit alles op het dak onder te brengen, teneinde alle beschikbare ruimte voor de eigenlijke opslag uit te buiten. Er is zelfs gedacht het dak zo in te richten dat ook auto's en fietsen er zouden kunnen worden gestald en het aldus een soort tweede straat te laten vormen langs de haven. Bezwaren van technische aard en de hoge kosten waren de redenen dat het centrum een min of meer gebruikelijk middenstuk kreeg in de vorm van een poortgebouw. Omdat op dit punt de spoorweg door het complex wordt heengevoerd, zijn de hoeken van de aangrenzende loodsen afgeschuind uitgevoerd. De verdieping heeft een opgelicht dak en aan de straatzijde een overbouw met een grote doorgaande glaspui ten behoeve van de kantine. Aan de waterzijde liggen de ruimtes voor de inspecteurs en de bazen en de wachtruimte voor passagiers. Zij hebben een teruggetrokken balkon aan de buitenzijde, vanwaar de gehele kade kan worden overzien. Tussen kantoorruimtes en kantine ligt de centrale gang. Een kopwand van de gang werd als één glasplaat uitgevoerd, met daarop de grote cijfers 40-45 en de namen van gesneuveldde werknemers. Door die glasplaat met namen is, als symbool van verbondenheid, de bedrijvigheid zichtbaar in de ernaast gelegen loods.

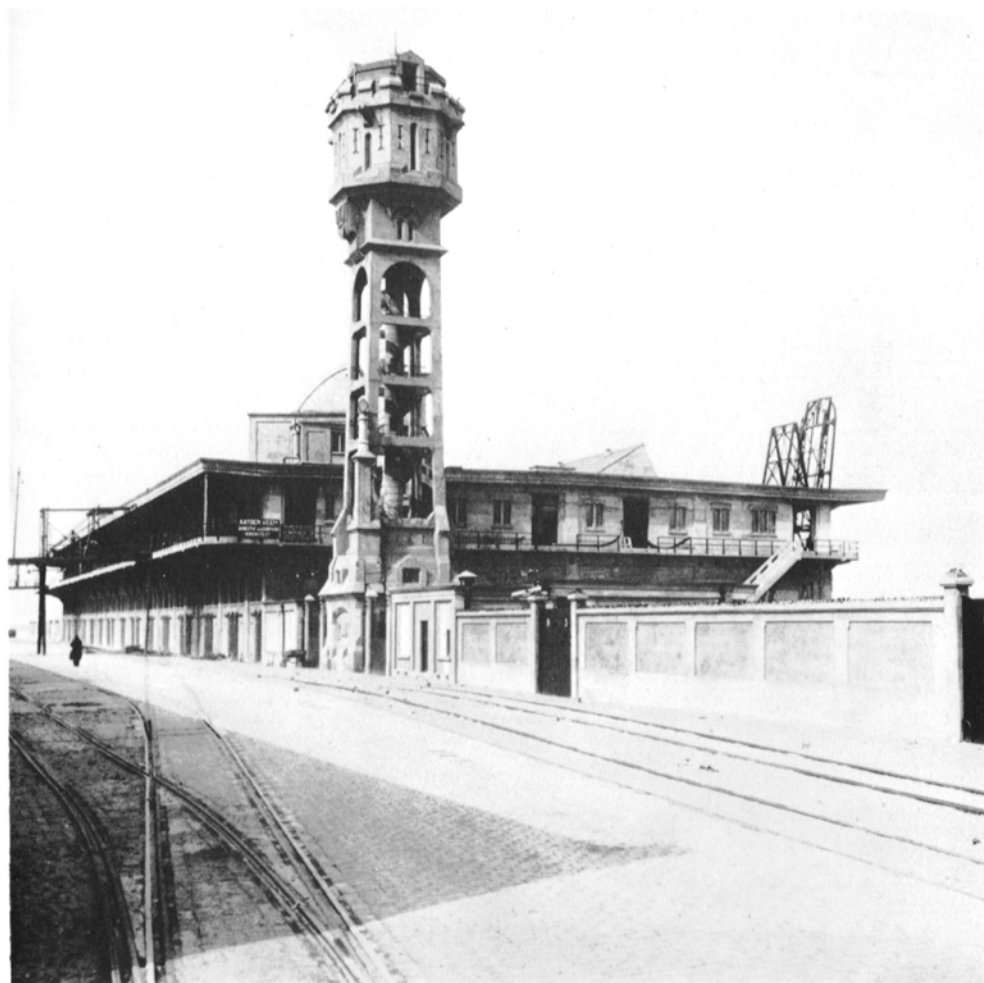
Katoenveem

Keilestraat 39

1920

J.J. Kanters

a

Het Katoenveem (lang 138 m, breed 43 m) was de eerste inrichting in Rotterdam die speciaal werd gebouwd voor de aanvoer en opslag van katoen op grote schaal. Naast een elektrische lift kende het gebouw zeer moderne transportmiddelen, waardoor het mogelijk was de met bandijzer omwikkelde balen tot een hoogte van zeven meter de stapelen. Door de zware persing van de balen was het brandgevaar zeer groot. Het Katoenveem is daarom geheel brandvrij gemaakt door de toepassing van gewapend beton in vrijwel alle onderdelen van het gebouw. Bovendien werd het Katoenveem uitgerust met een voor die tijd zeer bijzondere Sprinklerinstallatie. Deze sproeiinstallatie ging automatisch werken wanneer er in het pand een hoge temperatuur was bereikt. Om van een constante waterdruk verzekerd te zijn werd naast het pand een watertoren opgericht, die eveneens geheel in gewapend beton werd uitgevoerd. In verband met de slechte staat van het beton is de watertoren in 1966 gesloopt. De onderbouw van de watertoren is nog blijven staan om dienst te doen als centrale verwarmingsruimte voor de overige gebouwen.

Houten loodsen Müller-Thomsen

Galileistraat 40

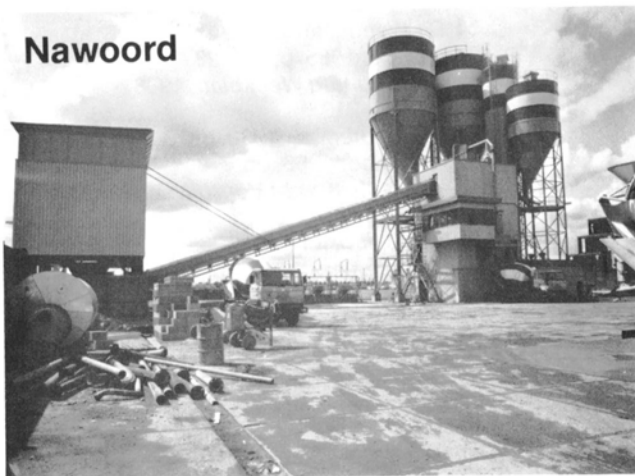
1931

a onbekend

- 46** Direct na de totstandkoming van de Merwehaven nam Wm.H. Müller & Co aan de oostelijke zijde vier stukgoedloodsen in gebruik. De vier loodsen, elk met een oppervlakte van 3500 m², hebben een staalconstructie met een overspanning van 35 meter. De wanden en het dak zijn in hout uitgevoerd, en als zodanig vormt dit stukgoedcomplex thans een unicum in het Rotterdamse havengebied. Teneinde de opslag van vele verschillende goederen mogelijk te maken, waaronder temperatuurgevoelige, is voor de gevels gebruik gemaakt van een dubbelwandige houtconstructie, waartussen een isolerende stof (Maftex) werd aangebracht. Om te voorkomen dat direct zonlicht de loodsen binnenvalt, werden daklichten geplaatst die slechts licht uit het noorden opvangen. In elke loods zijn negen dakluiken aangebracht, waardoor de goederen met behulp van kranen hoog kunnen worden opgestapeld. Op de nok van het dak bevindt zich een looppad om deze luiken te bedienen. Een van de loodsen werd tijdens de oorlog verwoest en is in de oorspronkelijke opzet herbouwd door B. van der Lecq. Deze architect, die o.a. de radarposten langs de Nieuwe Maas ontwierp, bouwde voor Müller bovendien een nieuwe huidenloods tussen de loodsen 3 en 4.

Nawoord

- 144** De Rotterdamse haven is aan zoveel veranderingen onderhevig, dat het zelfs met deze uitgave niet is gelukt een recent beeld te schetsen. Bij het ter perse gaan van deze uitgave bleek het gehele complex van de Befaro aan de Waalhaven (zie objectnummer 47) onder de slopershamer gevallen en in een periode van enkele weken vervangen door een gloednieuwe installatie. Het is een ontwerp van W.H. Schouten, Adviesbureau voor Kranen, Staalconstructies en Transport-installaties. De capaciteit van de installatie is verdubbeld, terwijl bovendien de bediening volledig is geautomatiseerd. De naam van het bedrijf is inmiddels gewijzigd in Mebin bv.

Nawoord

Colofon

Samenstelling: Peter de Winter, Joop de Jong, Reyn van der Lugt
Teksten: Peter de Winter, Reyn van der Lugt, Joop Gerrits
Research: Peter de Winter
Vormgeving: Meyer/Van Dansik, Den Haag
Productie: Hans Oldewarris
Druk: Princo B.V., Culemborg
Zetwerk: HOI-studio, Rotterdam
Bindwerk: De Koning, Den Haag
Fotografie: Aerocamera Bart Hofmeester (27, 135); Dienst van Gemeentelijke Gebouwen (38, 47, 68, 69, 73, 94, 109); Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam (30, 40, 45, 77, 82, 83, 88, 119, 128, 133); Gemeentelijk Havenbedrijf (12, 22, 23, 31, 32, 33, 90, 93, 100, 101, 102, 115, 118, 120, 122, 123, 125, 126, 131, 136, 138, 139); Geljon (129); Joop de Jong (18, 26, 46, 81, 100, 144); de Jong en van Es (30, 33, 43); Gerald van der Kaap (36, 39, 41, 42, 44, 45, 76); C. Kramer (66, 67, 86, 89); Tom Kroeze (19, 21, 78, 84, 85, 87, 96, 97, 98, 99, 123); Jannes Linders (19, 20, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 70, 71); Kees Molkenboer (29, 35, 47); Rotgans/Tjepkema (94, 95, 116, 117, 120, 121, 124, 125); Shell Foto (22, 107, 108, 110, 111, 112); Jan van der Steen (17, 19, 23, 30, 37, 72, 74, 80, 101, 105, 114, 115, 127, 133, 134); Fotostudio Spijkenisse (129); Daniël J.H. van de Ven (48, 49).
 De nummers verwijzen naar de pagina's.
Kaartproductie: Gemeentewerken Rotterdam, afdeling Landmeten en Kartografie
Samenstelling tentoonstelling: Peter de Winter, Joop de Jong, Reyn van der Lugt, Maarten de Vries